

Mustaqil O'zbekiston xalq xo'jaligining ravnaq topishida sanoatning roli

1. Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish instituti geografiya fani o'qituvchisi **H.Norqobilov**
2. Beruniy tumani 47-maktab geografiya fani o'qituvchisi **Almambetova Gulbanu Saxiyevna**
3. Konimexi tumani 2- maktab geografiya fani o'qituvchisi **Бекишова Нигора Бурибоевна**
4. Jomboy tuman 40-IDUM geografiya fani o'qituvchisi **Umarova Ra'no Hamraqulovna.**

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: Metallurgiya, Kimyo va mashinasozlik, Yoqilg'i-energetika, GRES.

Annotatsiya:

O'zbekiston xalq xo'jaligini yirik tarmoqlaridan biri sanoat bo'lib unda ish bilan band bo'lgan aholining 1/8 faoliyat ko'rsatmoqda. Sanoat ko'p tarmoqli soha bo'lib O'zbekistonda yuzdan ortiq tarmog'i mavjud. Asosiy fondlarning 40%i sanoatda, yalpi ichki mahsulotning 17%i yana sanoatda yaratiladi. Mamlakatimiz sanoati korxonalarida elektr energiyasi, gaz, neft, ko'mir, benzin, po'lat, avtomobillar, qishloq xo'jaligi mashinalari, elektrodvigatellar, akkumulyatorlar, kabellar, ekskavator, yigiruv mashinalari, samalyotlar, mineral o'g'it, sun'iy tola, oltingugurt kislotasi, turli qurilish materiallari, gazlamalar, un, paxta moyi, guruch, kiyimkechak va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari ishlab chiqariladi. Tarmoqlarning sanoatda tutgan o'rnini har xil.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2023 LWAB.

Sanoat mahsulotlarining tarmoqlar bo'yicha tarkibi (% da).

¹	Tarmoqlar	1995	2022
	Butun sanoat	100	100
	Yoqilg'i energetika majmui	18,3	15,4
	Metallurgiya	13,9	8,4
	Kimyo va neft sanoati	5,2	8,8
	Mashinasozlik va metalni qayta ishlash	8,8	14,3
	Yog'ochsozlik sanoati	1,0	2,4
	Qurilish materiallari sanoati	4,5	5,2
	Yengil sanoat	18,6	16,3
	Oziq-ovqat sanoati	9,8	18,9
	Un, don va aralash yem sanoati	9,9	10,3

Sanoat tarmoqlari orasida qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi va agrosanoat majmuiga xizmat ko'rsatuvchi tarmoqlar tarixan yetakchi mavqega ega. Bular paxta tozalash, shoyi to'qish, konserva, yog'-moy va boshqa sanoat turlaridir. SHu bilan birga kimyo va neft kimyosi, mashinasozlik, elektronika, energetika, metallurgiya, yengil va qurilish materiallari sanoati jadal sur'atlarda rivojlanmoqda. Sanoat taraqqiyotida yoqilg'i-energetika majmuasining o'rni alohida. Uning tarkibiga gaz, neft qazish va ularni qayta ishlash, ko'mir qazish va elektr quvvati ishlab chiqarish kiradi. Bu majmuaning mamlakat sanoat ishlab chiqarishidagi xissasi 26,8%dan iborat. O'zbekiston jahondagi 10 ta yirik gaz ishlab chiqaruvchi mamlakatlar jumlasiga kiradi. Respublikada qudratli gidroelektr stantsiyalari va issiqlik elektr stantsiyalari mavjud.

Metallurgiya majmuasi tarkibiga ma'dan xom ashyosini, qora va rangli metallarni qazib chiqaruvchi, boyituvchi va qayta ishlab chiqaruvchi korxonalar kiradi. Oltin, kumush, mis, qo'rg'oshin, rux, volfram, molibden, litiy, uran, alyuminiy xom ashyosi, nodir metallar va boshqa qator qazilma boyliklarning aniqlangan zahiralari ko'p. O'zbekistonda oltinning 30 ta koni topilgan. Qazib olnadigan oltinning umumiy miqdori bo'yicha O'zbekiston MDH mamlakatlari orasida ikkinchi, kumush, mis, qo'rg'oshin, rux va volfram bo'yicha uchinchi o'rinni egallaydi. O'zbekiston jahon hamjamiyatida oltin ishlab chiqarish miqdori bo'yicha sakkizinchi, uni aholi jon boshiga ishlab chiqarish bo'yicha esa beshinchi o'rinda turadi. Kimyo va mashinasozlik majmualari sanoatning muhim sohalaridir. Yangi iqtisodiy sharoitda bu tarmoqlarda chuqur tarkibiy qayta qurishlar amalga oshirilmoqda. Ular mamlakatning iqtisodiy mustaqilligini mustahkamlashga yo'naltirilgan. Ishlab chiqarilayotgan iste'mol mollarinin uchdan bir qismi yengil sanoat korxonalari tomonidan amalga oshirilmoqda. Bu yerda an'anaviy yetakchi soha to'qimachilikdir.

a) Yoqilg'i-energetika majmui. Elektr quvvati.

Bizning respublikamizda elektr quvvatidan asosan XX asr boshlarida foydalanila boshladi. SHu vaqtda O'zbekistonda issiqlik enerjetikasi asosan dizel va uncha yirik bo'lmagan bug' turbinalariga moslashgan elektr stantsiyalarini o'urish yo'nalishida rivojlanadi. Ilk bor shunday elektr stantsiyalari Farg'ona va Qattaqo'rg'on yog'-moy zavodlarida qurildi. "O'zbekenergiya" energetika boshqarmasi (hozirgi O'zbekiston respublika energetika va elektrlashtirish vazirligi) tuzildi. Dastlabki GES (Bo'zsuv) 1926 yilda chirchiq-Bo'zsuv traktida barpo etildi. 1940 yilgacha ushbu trakt stantsiyalarida 67 ming KVT generator quvvati ishga tushirildi. O'zbekistonda urushdan keyingi yillarda energetika sistemasida quvvatlarni oshirish GESlar qurish hisobiga amalga oshirildi. Mamlakatimiz umumiy elektr balansida ishlab chiqarilgan elektr quvvatining 65%ga yaqini 1950 yilda gidroelektrostantsiyalar hissasiga to'g'ri keladi.

O'zbekistonda 50-yillarda tabiiy gaz zahiralarinin topilishi elektr quvvati ishlab chiqarishni keskin oshirish imkoniyatini yaratdi. Natijada 60-70 yillarda tabiiy gaz negizida ishlaydigan Taxiotosh, Navoiy, Sirdaryo, Toshkent GRESlari, ko'mirda ishlaydigan Angren GRESining ishga tushirilishi natijasida elektr quvvatlari ishlab chiqarish umumiy balansida IESlar hissasi 80%ga yetdi. SHular bilan bir qatorda elektr uzatish liniyalari ham barpo etish davom ettirildi.

Respublikamiz energetika tizimi hozirgi davrda 19 ming sanoat 80 ming qishloq xo'jaligi, 10 ming kmmunal va 3,5 mln. Maishiy iste'miolchilarni energiya bilan ta'minlaydi. O'zbekiston bo'yicha jami elektr quvvati iste'mioli 46,1 mlrd.kv. soatni tashkil etadi.

O'zbekiston energetika istiqbolida gidroenergetika va issiqlik energetikasi yo'nalishida rivojlanadi. Respublika energetika sistemasida jami 27 GESlarda o'rnatilgan quvvatlar 1420 MVt.ni tashkil etadi.

Ularda 6331,2 mln.kvt.s. elektr energiyasi ishlab chiqarilmoqda. O'zbekiston gidroenergetikasini rivojlantirishda Pskom daryosi, Ohangaron, Xisorak To'palang suv omborlarida GESlarni loyihalash va qurish yo'nalishi yetakchi o'rinda turadi.

O'zbekistonda 60-yillarda elektr quvvati hosil qilishni kuchaytirilishi asosan gazda ishlaydigan yirik IESlarni ishga tushirish yo'nalishida olib boriladi. Issiqlik elektr stantsiyalari o'urilishi natijasida respublika energetika sistemasining o'rnatilgan quvvatlari 11,3 ming MVt.ga yetdi. Mamlakatimiz energetika sistemasi hozir respublika xalq xo'jaligi va aholisining elektr energiyasini qisman qo'shni davlatlarga eksport qilmoqda.

O'zbekistondagi eng yirik GESlar.

Nomi	O'rnatilgan quvvatlar MVt	Turbinalar soni	Qurilgan yillari	Suv manbai
Chirchiq GES	620,5	4	1970-1972	chirchiq
Xo'jakent GES	165	3	1976	chirchiq
G'azalkent GES	120	3	1980-1981	chirchiq
Farhod GES	126	4	1948-1949	Sirdaryo

Yoqilg'i sanoati.

Mamlakatimiz yoqilg'i sanoati yer qa'ridan topilgan va qazib olinayotgan ko'mir, neft, tabiiy gaz konlari negizida shakllandi va rivojlanib bormoqda. O'zbekistonda 160ga yaqin neft-gaz koni topilgan, ularning 115 tasi Buxoro-Xiva geologik provintsiyasida, 27 tasi Farg'ona vodiysida, 10 tasi Surxondaryo, 7 tasi Ustyurtda joylashgan. Konlarning ggaz-kondensatli, gaz-neft, neft, gaz-neft kondensatli va naft-gaz kondensatli turlari mavjud. Hozir 71 neft, gaz va gaz-kondensat konlari ikki ko'mir konidan foydalanilmoqda 50 dan ortiq neft, gaz va gaz kondensat koni esa yaqin kelajakda ishga tushirish uchun tayyorlab qo'yilgan.

Respublika yoqilg'i sanoati O'zbekiston yoqilg'i-energetika majmuining asosiy tarmog'ini tashkil etadi va barcha turdagi yoqilg'i qazib olish, neft mahsulotlari ishlab chiqarish korxonalaridan iborat. Ular xalq xo'jaligining barcha bo'g'inlarida xizmat ko'rsatadi. Uning yirik korxonalari Toshkent, Buxoro, Farg'ona, Surxondaryo, Qashqadaryo viloyatlarida joylashgan. Respublika sanoat mahsulotining umumiy hajmida yoqilg'i energetika majmui mahsulotlari hajmi 26,8%ni tashkil etadi. Mamlakat sanoatida band bo'lgan ishchi-xizmatchilarning neft-gazkondensat konining ochilishi va unga tushirilishi bilan neft sanoatining yoqilg'i sanoat majmuidagi mavqesi ortib bormoqda.

Neft sanoati.

Respublikada ilk bor neft koni 1904 yilda (Farg'ona vodiysidagi chimyon neft konida 278 m chuqurlikdan sutkasiga 130 tonna neft olingan) ochilgan. SHu yili Vannovsk (Oltiariq) temir yo'l stantsiyasida neftni qayta ishlash zavodi ishga tushirildi. So'ngra- Farg'ona botig'ida Seldoxo yorkushton konlari osildi. Neyat-Vannovsk neft quvuri qurildi, neftni qayta ishlash zavodi kengaytirildi. Ana shu davrda rus va chet el kapitali neft qazib olish, uni qayta ishlash, neft mahsulotlarini sotishni to'la o'z nazoratiga oldi. O'zbekistonda 1913 yilda jami 13 ming tonna neft qazib olindi. Ikkinchi jahon

urushi yillarida yangi (Farg'ona vodiysida, Janubiy Olamushuk, Polvontosh, Andijon) neft konlari ochildi. 1959 yilda Surxondaryo va Farg'ona vodiysida 9 ta neft konining o'zidan 1460 ming tonnadan ziyod neft olindi.

Ayrim neft konlaridagi zaxiralarning tugashi natijasida 70-yillar boshidan neft qazib olish kamaydi. Yangi neft konlarini topish uchun chuqur quduqlar qazish o'zlashtirildi. Voruxda 5200 metr, Gumxonada 5670 m, chust-

Popda 5805 m, Mingbuloqda 6006 m o'ta chuqur neft quduqlari o'zlashtirildi.

1985 yili Buxoro-Xiva provintsiyasida yirik neft-gaz kondensatli Ko'kdumaloq koni ochildi. 1993 yili Mingbuloq tuzilmasidan neft otilib chiqdi. Hozir O'zbekiston neft sanoati xalq xo'jaligining neftga bo'lgan talabini qonlirish imkoniyatiga ega.

Neftni qayta ishlash sanoati.

Hozir Respublikada bu sohada Buxoro, Farg'ona va Oltiariq neftni qayta ishlash zavodlari ishlab turibdi. Farg'ona zavodi yonilg'i va surkov moylari ishlab chiqarishga ixtisoslashgan. Olitariq zavodi yonilg'i ishlab chiqaradi. Ko'kdumaloq neft-gaz koni ochilgandan so'ng Frantsiyaning TEKNEP firmasi bilan birgalikda 1993 yilda Buxoro viloyatining Qoravulbozor tumanida neftni qayta ishlash zavodi **qurilishi boshlanib**, bir yilda 2,5 mln. Tonna gaz kondensatini qayta ishlash quvvatiga ega bo'lgan korxonalar barpo etildi va birinchi navbatda 1997 yil avgustda ishga tushirildi. Respublika, neft mustaqilligi ta'minlab, korxonalar o'rtacha bir yilda 11 mln. Tonna neftni qayta ishlash imkoniyatiga ega.

Gaz sanoati.

Tarmoqning respublikada qazib olinayotgan yoqilg'i balansidagi xissasi 87,2% tashkil etadi. Sanoat usulida qazib chiqarish asosan 50-60 yillarda boshlandi. Qazib olish sanoati joylashgan asosiy rayonlar-Farg'ona va Surxondaryo viloyatlari, Buxoro, Qashqadaryo hamda

Qoraqalpog'iston respublikasidir. 50 yillar oxirida Jarqoq-Buxoro-Samarqand-Toshkent magistral gazaprovodi qurilishi bilan respublika sanoat markazlari, shahar va qishloqlarni gazlashtirish boshlandi. 1862 yil Gazli koni ishga tushirildi va magistral gazoprovodlar qurilib O'zbekiston gazi Sobiq ittifoqning Yevropa qismi, Ural, Qozog'iston, Qirg'iziston, Tojikiston, Boltiq respublikalariga va boshqa hududlarga uzluksiz jo'natib turildi. Nihoyatda qisqa muddatlarda Buxoro-Ural, O'rta Osiyo-Markaz, Buxoro-Toshkent-Frunze-Olmaota gazoprovodlari qurib foydalanishga topshirildi. 1970 yilga kelib respublika jami 32 mlrd.m³ gaz qazib olindi.

Bizda tabiiy gaz murakkab geologik qatlamlarda (3500 m va undan chuqurda, bosim 600 (atmosferagacha) joylashgan bo'lib tarkibida vodorod sulfid (6% ga qadar), kordanad kislotasi kabi agressiv aralashmalar bo'lgan) konlarni ishga tushirishda bir qancha ilmiy-texnikaviy muammolarni hal qilishga to'g'ri keladi.

Respublikamizda eng yirik bo'lgan Muborak gazni qayta ishlash zavodining birinchi navbati 1972 yil ishga tushirilib, gazni aralashmalarda tozalash imkoniyatlari yaratildi. Hozir respublikamizda yiliga Muborak zavodida, Farg'ona neftni qayta ishlash zavodida hamda SHO'rtang gaz majmuasida 100 ming tonnaga yaqin suyultirilgan gaz ishlab chiqarilmoqda.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, mamlakatning neft va gaz mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini o'z resurslari hisobiga qondirish asosiy masala bo'lib qoldi. 1991 yili O'zbekiston neft va gaz sanoati davlat kontserni tashkil etildi, keyinroq 1992 y. Kontsern negizida O'zbekiston neft va gaz sanoati milliy korporatsiyasi ("O'zbekneftgaz") tuzildi.

Korporatsiya tarkibida tsirik birlashma va boshqarmalar hamda korxonalar faoliyat ko'rsatib kelmoqdalar. Korporatsiya qator xorijiy mamlakatlarning eng yirik firmalari bilan xamkorlik qilmoqda.

Ko'mir sanoati.

Mamlakatimizda ko'mirni sanoat usulida qazib olish 1930 yillar oxiridan boshlangan. Toshkent viloyati Ohangaron vodiysida Angern qo'ng'ir ko'mir, Surxondaryo viloyatida SHarg'un, Boysun toshko'mir konlari bor. Angren konidan 40 yillarda ko'mir ochiq va yopiq usulda qazila boshlandi. SHarg'un shaxtasida Yoriltosh fabrikasi (yillik quvvati 150 ming t.) ishlaydi.

Respublikamizda 1950 yilda 1,4 mln.t. ko'mir qazilgan bo'lsin 1990 yilga kelib 6,4 mln. t.ga yetdi. Bu ko'rsatkiya keyingi yillarda pasayib 1997 yilda 3 mln.ga tushib qoldi. Respublika mustaqillikka erishgandan keyin O'zbekiston ko'mir konlari negizida "Ko'mir" ko'mir qazib olish va sotish (1994 yil) aktsiyadorlik tuzildi.

Metallurgiya sanoati.

Sohani mamlakatimizda rivjlana boshlagani 4 ming yillik tarixga ega. Qadimda mis, oltin, qalay, kumush va boshqa metallarni eritishi va q yishi va qizdirib ishlatish bo'lgan. chirchiq, Farg'ona, Zarafshon, Ohangaron shaharlarida misgarlik, zargarlik, temirchilik rivojlangan. Yagona Beobod shahridagi metallurgiya shahridagi **qora metallurgiya** sohsida faoliyat ko'rsatuvchi korxonadir. Bu yerda asosan metal chiqindilari eritilib po'lat, cho'yan, quvurlar, po'lat prokat ishlab chiqariladi. Korxonada dastlabki mahsulot 1944 yilda olingan. Zavodda asosiy mahsulotdan tashqari 50 dan oshiq turdagi xalq iste'moli buyumlari ham ishlab chiqariladi.

Metallurgiya sanoatining yetakchi tarmog'i rangli metallurgiya hisoblanadi,soha 1930 yillarda mahalliy mineral xom ashyo resurslari negizida shakllana boshlanadi. O'zbekistonda rangli kamyob va qimmatbaho metallar(oltin, mis, qo'rg'oshin, volfram, simob, molibden, va boshqalar) konlari, Obiraxmat, Oqtuz, Taqob,Qo'ytosh, Burchmullo, Ingichka, Langar rangli metallar, Ko'k patas, Qizilolmalisoy, Kauldi, chodak, marjonbuloq, Zarmiton oltin, Qalmoqqir mis, Oltintopgan, Qo'rg'oshinkon qo'rg'oshin ruh konlari va boshqalar topilib, ular sanoat miqyosida o'zlashtirilib, tarmoq shakllanib mamlakatimiz rangli metallar ishlab chiqarish bo'yicha jaxonda yuqori o'rinlardan birini egalladi.

Oltin qazib olish va undan taqinchoqlar, zargarlik buyumlari bezaklar yasash O'zbekiston qadimdan mavjudligi arxeologik topilmalardan ma'lum. Erkin uchraydigan oltin konlari o'zlashtirishga qadar oltin asosan sochma konlarda juda eski usullurda - qo'yterisi qoplangan yog'och tog'aralarda oltin zarrali qumlarni yuvib, ajratib olingan. Bunday qumlar X-XI asrlarda chotqol, chirchiq, Norin, Koson, So'x, Darvoz, Zarafshon daryolari vodiylarida bo'lganligi haqida ma'lumotlar bor.

Shu bilan birga erkin uchraydigan oltin o'rta asrlarda chotqol-Qurama, Nurota tog'larida, markaziy Qizilqumdagi konlarda qazib olingan. Bu konlar laximlari hozir ham bor.

O'lkamiz mineral hom-ashyo resurslarini o'rganishda jonlanish 1880 yillarda Rossiya imperiyasi bosib olgan davrda yuz berdi. Oktyabr to'ntarishigacha chirchiq-Pskom va chotqol daryolari vodiylarida oltin izlovchilar korxonalari oltin olish bilan shug'ullanganlar, 1913-17 yillarda Obiraxmat darasi (Toshkent viloyati) oltin konidan foydalanilgan.

Mamlakatimiz mineral hom-ashyo aniqlash va uni qazib olib tashib ketish Oktyabr to'ntarishidan keyin ham davom etdi.

Urush yillari oltin izlash va uni qazib olish jadal olib borildi. 50-yillarda konlarni izlash bo'yicha tadqiqotlar natijasida Marjonbuloq, Kauli, Qizilolmalisoy, Sarmich, Qoraqo'tan, Bichanzor, Pirmirob, Kuchbuloq, Go'zaksoy, Muruntov, charmiton va boshqa rudali oltin konlari topildi. 1965 yilda

"O'zbekoltin" birlashmasi tashkil etildi. 1970 yil chodak, 1972 yil Kuchbuloq, 1977yil Kauli, 1980 yilda Marjonbuloq, 1989 yilda Zarmitan va Qizilolmalisoy konlari ishga tushirildi.

O'zbekiston mustaqillikka erishishi bilan xukumat tashkiliy choralarni ko'rdi. " O'zbekiston" birlashmasi negizida O'zbekiston respublikasining qimmatbaho metallar davlat qo'mitasi tashkil etildi(1992y). Bu qo'mita 1994 yil "O'zolmosoltin" uyushmasiga aylantirildi. Ikkinchi yirik markaz "Qizilqumkamyoymetaloltni" kontsernidir.

1993 yil Zarafshonda tashkil etilgan oltin qazib olish bo'yicha O'zbekiston AQSH "Zarafshon-Nyument"qo'shma korxonasi 1995 yilningmay oyida mahsulot bera boshladi.

Buyuk Britaniyaning "Lonro"firmasi bilan hamkorlikda markaziy qizilqumda oltin rudalari konini ishga tushirish va oltin ajratib olish bo'yicha katta q shma korxonasi "Almantaytu Goldfilda" loyihasi amalga oshirildi.

Qo'rg'oshin, mis, rux sanoati asosan Ohangaron-Olmaliq kon-sanoat rayonida shakllangan. Asosiy korxonasi Olmaliq kon-metallurgiya kombinatidir.

Volfram va molibden sanoatning yirik korxonasi O'zbekiston qattiq qotishmalar va o'tga chidamli metallar kombinati (chirchiq)dir. Korxonasi ingichka volfram (Samarqand) va Qo'ytosh volfram-molibden (Jizzax) konlari rudalar asosida ishlaydi. Kombinat mahsulotlari (100 turdan ortiq) po'lat eritish, kon burg'ulash, elektrotexnika sohaslarida keng qo'llaniladi. Kombinatda 1996 yilda Respublika ehtiyojlarini to'la qoplaydigan elektr lampochkalari ishlab chiqarish quvvatlari ishga tushirildi.

Mashinasozlik sanoati

Tarmoqning dastlabki korxonalari O'zbekistonda 20 yillarda shakllandi. Metallga ishlov berish, ta'mirlash ustaxonalaridan iborat. Toshkentda 1927 yilda mexanika zavodi (hozirgi "Qishloqmash") ishga tushiriladi.

Unda paxta tozalash zavodlari uchun asbob uskunalar ishlab chiqariladi. 1932 yil Ekskavator zavodi, - yillar oxirida "Komunar" (Andijon) "kolxozchi" (Samarqand), "bolshevik" (Qo'qon) zavodlari ishga tushirildi. Urushdan keyin irrigatsiya qurilish va paxtachilik mashinalari hamda to'qimachilik kimyo va xalq xo'jaligining boshqa tarmoqlari uchun yangi jihozlar ishlab chiqarila boshladi.

Sanoat mahsulotlarining umumiy hajmida mashinasozlik sanoatining xissasi 1997 yilda 12%ga chiqdi.

Avtomobilsozlik.

Bu tarmoq bizda asosan mustaqillikka erishganimizdan keyin, shakllana boshladi. "Uzavtomash" uyushmasi 1994 yilda tuzilib hozir uning sharoitida 18ta korxonasi va tashkilot faoliyat ko'rsatmoqda. 1992 yilda "UzDEU" avto qo'shma korxonasi 1993 yil "avtoehtiyotqism" ilmiy ishlab chiqarish birlashmasi ish boshladi. Samarqandda "Sam Koch-avto" ishga tushdi va yangi "UzavtoVAZ agregat" korxonalarida "LIAZ" (Rossiya) ishlab chiqarish birlashmasi bilan hamkorlikda avtobus va trolleybuslar ishlab chiqarish mo'ljallanmoqda. 1997 yilda O'zbekistonda 65 ming dona yengil avtomobil ishlab chiqarildi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. I.A.Karimov "O'zbekiston bozor munosabatlariga o'tishning o'ziga xos yo'li" Toshken, "O'zbekiston" 1993
2. I.A.Karimov "O'zbekiston o'z taraqqiyot yo'li va istiqbol yo'li" Toshkent "O'zbekiston" 1994

3. Yo'ldoshev Z. Y. " Iqtisodiy va sotsial rivojlanishni planlashtirish". Toshkent, "O'qituvchi" 1992
4. Keynes Dj. M. Obshaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg. "Mûsl" Moskva 1987god
5. Klas Eklund Effektivnaya ekonomika. SHvedskaya model. Moskva "Ekonomika" 1991 god.
6. O'lmasov A. , SHarifho'jaev M. Iqtisodiyot nazariyasi . Qisqacha lug'at ma'lumotnoma. Qomuslar Bosh tahririyati. 1991 yil.